

Sırcalı Medrese eyvanındaki çini süslemelerden bir detay

maktadır. Eyvanın kuşatma kemeriyile birlikte üst kısmı yıkılan tonozu tamir edilmiştir. Kible duvarında bir mihrap nişi mevcuttur. İki yanındaki büyük kapalı odalar küçük dersane olarak planlanmış olup kubbeyle örtülmüş, avluya ve batı cephesine açılan pencerelerle aydınlatılmıştır. Kible duvarında mihrabı bulunan kuzeybatıdaki oda aynı zamanda mescid şeklinde kullanılmıştır. Taş döşemeli avlunun ortasında bir havuz bulunmaktadır.

Medreseyi asıl üne kavuşturan zengin sırlı tuğla ve mozaik çinili süslemeleridir. Vaktiyle tamamı çinilerle kaplı olan yapının bugün yalnız batı eyvanında, türbe tavanında, revakları taşıyan ayaklarda, kubbeli odaların pencere üstlerinde ve ana eyvanında çini bezeme kalmıştır. Fırûze, patlıcan moru ve kobalt mavisi renklerdeki çiniler mozaik tekniğinde yüzeylere yerleştirilmiştir. Giriş eyvanı ve türbe kubbesini süsleyen geometrik örnekler ana eyvanın arka duvarında yıldız kolları ve gamalı haçlarla devam ettirilmiştir. Tonozdaki sırlı tuğlayla işlenmiş satrançlı küfi yazılar, çinili usta kitâbesi ve pencere üstlerindeki örgülü küfi kitâbeler yanında eyvan kemerini iki kuşak halinde dolaşan neşih âyet kitâbeleri, kıvrık dal, rûmî ve palmet motifli zemin dolgularıyla medresenin en görkemli süslemeleridir. İki kitâbe kuşağı arasında birbirini kesmeden uza-

nan iki renkli palmet şeridi bulunmaktadır.

Taş kapının sağında Bedreddin Muslih'in türbesi yer almaktadır. Kare planlı ve iki katlı türbeye iki basamaklı merdivenle çıkılmaktadır. Doğu ve batıdan pencerelerle aydınlatılmış yapının üzeri tonoz biçiminde basık bir kubbeyle örtülmüştür. İçinde üç adet sanduka bulunan türbede merdiven altından inilen cenazelik katının üstü çapraz tonoz örtülüdür. Girişin güneyinde türbenin simetriğinde bir oda mevcuttur. Tek katlı giriş eyvanı zamanla yıkıldığından onarılmış, ancak giriş bölümüne bağlanan Bursa kemeriyle eyvanın kuşatma kemeri arasında kalan boşluğın örtü problemi çözümlenemediğinden mukarnas dolgu köşe trompları açıkta kalmıştır. Eyvanın iki yanında üst katlara geçit veren koridorlar uzanmaktadır. Sırcalı Medrese dengeli plan düzeni ve taş işçiliğinin yanında geometrik süslemeleri, bitki ve yazı örneklerini âbidevi ölçüde bir araya getiren çinileriyle Anadolu Selçuklu sanatının en gösterişli yapılarından biridir.

BİBLİYOGRAFYA :

F. Sarre, *Denkmäler Persischer Baukunst*, Berlin 1910, s. 125-128; a.m.f., *Konya: Seldschukische Baudenkmäler*, Berlin 1921, s. 10; Şehabettin Uzluk, *Konya Abideleri*, Konya 1939, s. 16-25; Konyalı, *Konya Tarihi*, s. 888-899; Semra Ögel, *Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı*, Ankara 1966, s. 42; Aptullah Kuran, *Anadolu Medreseleri*, Ankara 1969, s. 75 vd.; Metin Sözen, *Anadolu Medreseleri*, İstanbul 1970, I, 160-166; Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Ankara 1971, s. 155-160; Şerare Yetkin, *Anadolu'da Türk Çini Sanatının Gelişmesi*, İstanbul 1972, s. 51-58; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı II: Anadolu Selçuklularından Beylikler Devrinin Sonuna Kadar*, İstanbul 1973, s. 105; Yaşar Erdemir, *Sırcalı Medrese Mezar Anıtları Müzesi*, Konya 2002; M. Zeki Oral, "Konya'da Sırcalı Medrese", *TTK Belleten*, XXV/99 (1961), s. 355-396; M. Meinecke, "Tuşlu Mimar Osman Oğlu Mehmed Oğlu Mehmed ve Konya'da 13. Yüzyılda Bir Çini Atölyesi", *TELD*, sy. 11 (1968), s. 81-93; Mahmut Akok, "Konya'da Sırcalı Medrese'nin Rölöve ve Mimarisi", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XVIII/1, Ankara 1969, s. 5-35.

ABDÜSSELÂM ULUÇAM

SIRRI PAŞA

(1844-1895)

Osmanlı devlet adamı,
edip, şair ve âlim.

Girit'in Kandiye şehrinde doğdu. Asıl adı Selim Sırrı'dır. Kaynaklarda Sırrı-i Giridî, Giritli Sırrı Paşa ve Selim Sırrı Paşa olarak anılır. Babası, Konya'dan göç ederek Girit'e yerleşmiş ailelerden birine mensup olan Helvacızâde Tosun Efendi'dir. On iki

yaşındayken babasını kaybetti. İlk tahsil ve gençlik yıllarını dedesinin yanında geçirdi. On altı yaşında memuriyete başladı ve Kandiye Mahkeme-i Şer'iyyesi'nde kâtip oldu. Ardından Hanya'da evkaf kâtipliğine geçti (1860). Bir süre İstanbul'da kaldıktan sonra o dönemde Teselya'nın en önemli yerleşim merkezi olan Yenişehir-i Fener'e (Larissa) gitti. Önce bu şehrin Merkez-i Meclis Kitâbeti'nde çalıştı, daha sonra Vezir Tepedelenli İsmâil Paşa ile Hasan Tahsin Paşa'nın divan efendiliklerinde bulundu. Tepedelenli İsmâil Paşa'nın Hudâvendigâr (Bursa) valiliği sırasında bu defa Bursa'da onun divan efendiliğini yürüttü. Sadrazam İbrâhim Edhem Paşa Yanya valisi iken onun Kalem-i Mahsûs'unda çalıştı (1867). Aynı yıl bu vilâyetin mektupçu muavinliğine getirildi. İbrâhim Edhem Paşa tarafından dönemin İzmir valisi Hekim İsmâil Hakkı Paşa'ya takdim edilen Sırrı Efendi, Aydın vilâyetinin mektupçu muavinliği görevine tayin edildi (1868). Bu sırada Hekim İsmâil Hakkı Paşa'nın küçük kızı şair ve mûsikîşinas Leylâ (Saz) Hanım ile evlendi. Bu evlilikten Yusuf Razi (Bel), (Mimar) Vedat (Tek), Nezihe (Beler) ve Feride (Ayni) adlarını taşıyan dört çocuğu oldu. Ardından Prizren vilâyetinin teşkili sırasında burada mektupçu unvanıyla birkaç yıl görev yaparak İstanbul'a döndü. 1872'de Tuna vilâyeti mektupçuluğu görevine getirilen Sırrı Paşa sırasıyla Rusçuk, Bihke (Bihaç), Banyaluka, İzvornik ve Vidin'de mutasarrıflık yaptı. Doksanüç Harbi'nin sonunda Rusya ile imzalanan Ayastefanos Antlaşması'nın bazı hükümlerini icra etmek üzere Şumnu-Varna komiseri unvanıyla görevlendirildi. Ardından Karesi (Balıkesir) mutasarrıflığına tayin edildi. Daha sonra Trabzon, Kastamonu, tekrar Trabzon, Ankara, Sivas, Diyarbekir, Adana ve Bağdat'ta valilik yaptı. Birinci rütbe Osmani ve Mecidi nişanlarına sahip olan Sırrı Paşa, vezir rütbesiyle yürüttüğü Bağdat valiliğinin ardından yeniden Diyarbekir valiliği görevine becayiş suretiyle getirildi (1892). Sırrı

Sırrı Paşa

Paşa'nın Diyarbekir ve Bağdat valilikleri sırasında ikinci bir evlilik yaptığı, bu evlilikten de çocuklarının olduğu, kızı Feride Ayni'nin torunu olan Nezih Halim Neyzî tarafından kaydedilmektedir. Sırrı Paşa, Diyarbekir valisi iken tedavi görmek üzere geldiği İstanbul'da uzun süreden beri mustarip olduğu kalp hastalığından kurtulmayarak öldü (12 Aralık 1895). II. Abdülhamid'in irâde-i seniyyesi gereğince II. Mahmud Türbesi haziresine defnedildi (M. Ali Ayni, s. 29; Ali Kemal Aksüt, s. 67).

Celâl Nûri İleri'nin amcası ve Mehmet Ali Ayni'nin kayınpederi olan Sırrı Paşa'nın titiz ve sinirli bir mizaca sahip olmasına ve sıkıntılı bir dönemde görev yapmasına rağmen görevlerinin hiçbirinden azledilmeyişi onun başarılı bir devlet adamı olduğunu göstermektedir. Görev yaptığı yerlerde birçok yararlı hizmetler gerçekleştirmiştir. Bağdat valiliği sırasında günümüzde hâlâ kullanılan ve kendi adıyla anılan Sırrıye Barajı ile Hindiyê Seddi'ni onun inşa ettirdiği, Hille Kanalı'nın açılmasında önemli katkılarının bulunduğu bilinmektedir (Mektûbât, II, 46-51, 78-79; III, 250-254). Ayrıca görevli bulunduğu yerlerde âlimlere saygı gösterdiği, ihtiyaç sahiplerini koruyup sıkıntılarını giderdiği kaydedilmektedir. Arapça ve Farsça'ya vâkıf olan, nesirde bir edebî üslûba sahip olduğu bilinen Sırrı Paşa yazılarında tasavvufî konulara ağırlık vermiş, "Sırrî" mahlasıyla yazdığı şiirleri dolayısıyla dönemindeki edipler tarafından başarılı bir şair, rik'a hattında kullandığı üslûp sebebiyle iyi bir hattat olarak nitelendirilmiştir (İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, I, 1194; *Son Asır Türk Şairleri*, IV, 2192).

Eserleri. Tefsir. 1. Sırr-ı Kur'ân (İstanbul 1302-1303). Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtihü'l-Gayb* adlı tefsirinin mukaddime, istiâze ve besmele ile Fâtiha sûresinin tefsirini içeren bölümünün tercümesi olup bir cilt içinde üç cüz halinde yayımlanmıştır. **2. Ahsenü'l-kasas** (*Tefsîr-i Sûre-i Yûsuf aleyhisselâm*; İstanbul 1309). Yine üç cüz halinde neşredilen eser Tahir Galip Seratlı tarafından *Hikâyelerin En Güzeli, Ahsenü'l-Kasas, Güzel İnsan Yusuf, Yusuf Sûresi Tefsiri* başlığıyla kısaltılıp sadeleştirilerek yayımlanmıştır (İstanbul 2005). **3. Sırr-ı Furkân** (*Tefsîr-i Sûre-i Furkân*; İstanbul 1309, 1312). **4. Sırr-ı İnsân** (*Tefsîr-i Sûre-i İnsân*; İstanbul 1312). **5. Sırr-ı Meryem** (*Tefsîr-i Sûre-i Meryem*). Eserde bazı peygamberlerin kıssaları ve öğütleri yanında Hz. Zekeriyyâ'nın eşinin mucizevî bir doğumla oğlu Yahyâ'yı dünyaya getirişine değinilmekte, ardından İsâ'nın doğumu-

na ve hayatına yer verilmektedir. Sırrı Paşa'nın iki cilt olarak hazırladığı eserin sadece I. cildine ulaşılabilmektedir (Âmid 1312). Bu cildin, müellifin önsözyle geniş bir mukaddimesinden sonra sûrenin 33. âyetine kadar olan kısmının tefsirinden ibaret olduğu görülmektedir. Sırrı Paşa eserin mukaddimesinde "İlm-i Tefsîr", "Tabakât-ı Müfessirîn" ve "Âdâb-ı Müfessirîn" başlıkları altında tefsir ilmiyle ilgili bazı bilgiler vermektedir. Mukaddime, *Sırr-ı Meryem*'in yayımlanmasından önce M. Ali Ayni tarafından müstakil bir risâle halinde *Tabakât ve Âdâb-ı Müfessirîn* adıyla neşredilmiş (İstanbul 1312), risâlenin sonuna da "Sâhib-i Eserin Terceme-i Hâli" başlıklı bir bölüm eklenmiştir. **6. Sırr-ı Tenzil** (Diyarbekir 1313). Müellifin *Ahsenü'l-Kasas*, *Sırr-ı Furkân* ve *Sırr-ı İnsân* adlı tefsirlerinden özetlenerek oluşturulmuştur.

Kelâm, Dinler ve Mezhepler Tarihi, Mantık. 1. Şerh-i Akâid Tercümesi (Rusçuk 1292). Necmeddin en-Nesefî'ye ait 'Akkâ'idü'n-Nesefî adlı risâleye Teftâzânî tarafından yazılan şerhin (*Şerhu'l-'Akkâ'id*) tercümesi olup Sırrı Paşa'nın Tuna vilâyeti mektupçusu iken yayımladığı eser onun ilk ilmi çalışmasıdır. **2. Rû'yetullah'a Dâir Risâle** (Rusçuk 1293). *Şerh-i Akâid Tercümesi*'nde rû'yetullah konusunda kelâm ekolleri arasında yapılan tartışmalara ayrılmış bölümün müstakil nesridir. **3. Nakd-ü'l-kelem fi akâidi'l-İslâm** (İstanbul 1302, 1310, 1324). Müellifin Trabzon valiliği sırasında *Şerh-i Akâid Tercümesi*'nden bazı kısaltmalar ve alıntılar yapmak suretiyle kısmen tercüme, kısmen telif tarzında düzenlediği eseridir. Birçok baskısı yapılan kitap Kâzım Albayrak tarafından seçme usulüyle sadeleştirilerek *İlm-i Kelâm'ın Özü* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1987). **4. er-Rûh** (İstanbul 1303, 1305). Müellifin Ankara valiliği esnasında telifini tamamladığını bildirdiği eserde İsrâ sûresinin ruhla ilgili 85. âyeti üzerinde durulmaktadır. Ruh konusunun düşünce tarihini çok geniş bir meselesi olduğunu vurgulayan müellif zaman zaman kendi şiirlerinden örnekler verdiği eserini İbn Sinâ'ya atfettiği "Kaside-i Rûhiyye" başlıklı yirmi beyitle bitirmektedir. **5. Ârâû'l-milel** (İstanbul 1303). Derleme niteliğinde küçük çapta bir kelâm ve mezhepler tarihi çalışması olup kelâm ilminin çok kısa bir tarihçesi yapıldıktan sonra müslümanlar arasında ortaya çıkan fikrî ihtilâflara değinilmekte; ardından Mu'tezile, Gulât, Bâtıniyye, İsmâiliyye, Zeydiyye, İmâmiyye, Havâric, Mürcie ve Cebriyye fırkaları hakkında kısa bilgiler verilmektedir. Eserin sonların-

da "firka-i nâciye" kavramı üzerinde durulmuş, Eş'ariyye ve Mâtürîdiyye mezheplerine temas edilmiş, ardından Ehl-i sünnet akidesi özetlenmiştir. **6. Mi'yârü'l-makâl** (İstanbul 1303). Bir mukaddime ile dokuz başlıktan oluşan eser, medreselerde ders kitabı olarak okutulmak üzere Arapça'sı verilen bir mantık metninin Türkçe tercümesi ve kısmî açıklamasından ibarettir. **7. Nûr-ü'l-hüdâ li-men'istehdâ** (Diyarbekir 1310). Müellifin hıristiyan misyonerlerinin faaliyetleri karşısında Hıristiyanlığı eleştirmek amacıyla kaleme aldığı rediye türünde bir eserdir. Eserde dönemin Diyarbekir Keldânî Kilisesi Başpiskoposu Abdi Yesû' Efendi ile Sırrı Paşa arasında geçen münazaralara da yer verilmektedir.

Dil ve Edebiyat. 1. Galatât (2. bs., İstanbul 1301; İstanbul 1305). İbn Kemal'e ait olup *et-Tenbih 'alâ gâlati'l-hâmil (câhil) ve'n-nebih* adını taşıyan ve daha çok *Gâlatâtü'l-'avâm* diye bilinen risâle esas alınarak yazılmıştır. Müellif, Kastamonu valisi iken kaleme aldığı bu eserinde Türkçe'de yanlış kullanıldığını düşündüğü 103 Arapça kelimeyi incelemektedir. **2. Mektûbât-ı Sırrı Paşa**. Müellifin valilik görevleri sırasında yaptığı resmî yazışma ve konuşmalarla (nutuk) birçok şahsî mektup ve yazılarını ihtiva etmektedir. Tamamı üç cilt olan ve çeşitli tarihlerde basılan *Mektûbât*'ın ilk cildi, *Trabzon Vâlisi Sırrı Paşa Hazretlerinin Bazı Âsâr-ı Hâmesini Hâvî Mecmuadır* başlığı ile Trabzon'da (1301), II ve III. ciltleri İstanbul'da (1315-1316) basılmıştır. Çeşitli yerlerde mektupçu ve vali olarak görev yapan Sırrı Paşa'nın özellikle vilâyet gazetelerine ilişkin görüş, faaliyet ve uygulamaları onun bu eserinde yer almaktadır (Yazıcı, XXXVI [1997], s. 224).

Sırrı Paşa'nın *Numûne-i Adâlet ve Sırr-ı İstivâ* adlı matbu iki risâlesinin daha bulunduğu kaydedilmekteyse de bunlara ulaşamamıştır. Sırrî-i Giridî'nin iyi bir şair olduğunu belirten İbnülemin ona ait bazı şiir örnekleri vermektedir. *Divançe-i Sırrî* adlı bir şiir mecmuası ile *Giritli Şairler* başlıklı bir çalışmasının bulunduğu da kaydedilen Sırrı Paşa'nın özellikle *Mektûbât*'ına ve çeşitli eserlerine serpiştirilmiş şiirleri Cemal Kurnaz tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.). Sırrı Paşa'nın basılı eserleri arasında adı geçen, Arnavutlar'ın ahlakı ve âdetleriyle ilgili bazı kanun ve kuralın anlatıldığı kaydedilen *Lek Dukakin* adlı esere de (M. Ali Ayni, s. 30) ulaşamamıştır (Lek Dukakin Kanunları için bk. *İA*, I, 577-578; Shtjefen Gjeçovi, *Kanuni i Lekë Dukagjinit*, Gusht 2001; Tonin

Çobani, *Princi i Përfolur Lekë Dukaqini*, Tirane 2003). Sırrı Paşa'nın tefsir çalışmalarıyla ilgili yüksek lisans tezleri hazırlanmıştır: Abdülhalim Koçkuzu, *Giritli Sırrı Paşa ve Tefsirdeki Metodu* (1992, SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü); Ekrem Gülşen, *Giritli Sırrı Paşa ve Tefsir İlmindeki Yeri* (1992, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü); İsmail Borlak, *Giritli Sırrı Paşa ve Tefsir İlmindeki Yeri* (1994, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; ayrıca bk. Abay, sy. 6 [1999], s. 293).

BİBLİYOGRAFYA :

Sırrı Paşa, *Mektûbât*, İstanbul 1315-16, II-III, tür.yer.; a.mlf., *Tabakât ve Âdâb-ı Mufesssirin*, İstanbul 1312, Mehmed Ali Aynî'nin biyografi yazısı, s. 26-30; *Sicill-i Osmânî*, III, 15-16; *Osmanlı Müellifleri*, II, 246-248; Ali Kemal Aksüt, *Profesör Mehmed Ali Aynî, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1944, s. 55-67; Gövsa, *Türk Meşhurları*, s. 356; İbnülemin, *Son Sadrazamlar*, I, 1194; a.mlf., *Son Hattatlar*, s. 755-756; a.mlf., *Son Asır Türk Şairleri* (haz. İbrahim Baştuğ), Ankara 2002, IV, 2189-2195; Leylâ Saz, *Harem'in İçyüzü* (haz. Sadi Borak), İstanbul 1974, tür.yer.; Mehmet Aydın, *Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Konya 1989, s. 103-104; Nezih Neyzi, *Kızıltoprak Hatıraları*, İstanbul 1993, s. 49-56, 70-72, 97; Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, II, 689-692; Nesimi Yazıcı, "Sırrı Paşa ve Vilâyet Gazeteleri", *AÜİFD*, XXXVI (1997), s. 223-231; Selim Özarslan, "Sırrı Girîdî ve Nakdül-kelâm'ı", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 3, Elazığ 1998, s. 237-264; Muhammed Abay, "Osmanlı Döneminde Yazılan Tefsir ile İlgili Eserler Bibliyografyası", *Dûvân: İlmî Araştırmalar*, sy. 6, İstanbul 1999, s. 293; Cemâl Kurnaz, "Giritli Sırrı Paşa, Hayatı, Eserleri, Şiirleri", *İlmî Araştırmalar*, sy. 9, İstanbul 2000, s. 123-160; Mustafa Özel, "Son Dönem Osmanlı Tefsir Tarihinden Bazı Portreler II", *DÜİFD*, XVI (2002), s. 122-123; K. Süsheim, "Arnavutluk", *İA*, I, 577-578; İsmet Parmaksızoğlu, "Sırrı Paşa", *TA*, XXVIII, 534; Mustafa S. Kaçalin, "Galat", *DİA*, XIII, 302; İlyas Çelebi, "Kemalpaşazâde", a.e., XXV, 246; Nuri Özcan, "Leylâ Hanım", a.e., XXVII, 158.

CEMAL KURNAZ

SİRRİ

(ö. 1111/1699)

Divan şairi, Girit defterdarı.

Asıl adı İbrâhim Sırrı olup "Sırrî" mahlasını almıştır. Kaynaklarda Üsküdarlı olduğu belirtilir. *Hediyetü'l-ârifin*'de (I, 37) yer alan Sırrî-i Rûmî b. Abdullah kaydından babasının adı öğrenilmektedir. Maliye kâtiplerinden olduğu ve bir müddet bu kalemden çıkan yazıların tarihlerinin atılması göreviyle (tarihçilik) uğraştığı bilinmektedir. Kasidelerinde sosyal hayatı hicvetti, bu arada gördüğü haksızlıkları dile getirdi; cahillerin yüksek mevkilerde tutulduğunu, kendisine itibar edilmediğini söy-

leyerek her övdüğü devlet büyüğünden destek umdu. Buna rağmen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa, Fâzıl Ahmed Paşa, Amcazâde Hüseyin Paşa gibi vezîriâzamlara sunduğu kasideler onu müreffeh bir hayata kavuşturamaya yetmedi. Yetmiş yaşında kaleme aldığı bir şiirinde akar ve zeâmet istemekte, bir başka kasidesinde kendisine yıllık geliri olan bir mansıb verildiğini, ancak bunun bütün malını mülkünü harcamasına sebep olan bir belâ olduğunu söyleyerek kanun ve şeriata göre harcadıklarının geri verilmesini ve bu haksızlığın düzeltilmesini istemektedir. Reîsülküttâb Râmî Mehmed Paşa ile Amcazâde Hüseyin Paşa'ya sunduğu kasidelerinde evini rehin verdiğini, borçluların kâpısında beklediğini söylemektedir. Şiirlerinden anlaşıldığına göre yapılan yardımlar geçici oldu ve sıkıntılı hayatından kurtulamadı. Bu durum ayrıca hiciv yazmasına sebep olmuş görünmektedir.

Girit'in 1111 (1699) yılında alınması üzerine buraya defterdar tayin edilen Sırrî aynı yıl vefat etti. Kaynakların çoğu onun Girit defterdarı iken görevi başında, Şeyhî ise Üsküdar'da öldüğünü söylemektedir (bk. bibl.). Mezarıyla ilgili araştırmalar sonuçsuz kalmıştır. Sırrî'den söz eden bütün kaynaklar onun şairliğini övmüştür. Ali Canip Yöntem, tamamen unutulmuş olan Üsküdarlı Sırrî'nin bir zamanların en meşhur şairlerinden biri olduğunu, hakkında söylenmiş övgü dolu sözlerin hiç de abartılı sayılmadığını ifade etmektedir. Neşeli, nüktedan ve şakacı kişiliği sebebiyle Nasreddin Hoca ile arasında benzerlikler kurulan şair hakkında Sâlim tezkiresinde iki şakasını aktarmış ve bu yönüyle tanıyıp sevildiğini belirtmiştir.

Nefî, Rüşdî, Mezâki Süleyman Efendi, Vecdî, Şehrî gibi şairleri beğenen ve onlardan etkilenen Sırrî Efendi Rüşdî, Mezâki, Sükkerî, Râmî Mehmed Paşa, Nâbî gibi çağdaş şairlerle birbirlerine nazireler yazmışlardır. Kasidelerinde girift anlamlar, kuru ve soyut abartılar yoktur. Konuşma tarzına yaklaşan bir nazım diline sahiptir. Pek çok gazelinde sebki-i Hindî'nin tesiri açıkça görülmektedir. Çoğu şiirinde fazla sözden kaçınıp kısa ve mânalı söyleyişi tercih etmiş, kafiye düzeninde yenilikler ortaya koymuştur. Sırrî'nin şiirleri ölümünden sonra da sevilerek okunmuş, bunların bir kısmı bestelenmiştir. Divanında yer almadığı için aynı mahlası taşıyan başka şairlerin güfteleriyle karıştığı düşünülen Sırrî'nin bestelenmiş şiirlerinden bazıları şunlardır: Yahyâ Nazım'ın muhayyer makamında bestelediği, "Gönül düşüp ham-ı gûs-ü-

yâra kalmıştır"; hisar makamında, "Aldı dil endîşe-i zülfün kemâhî boynuna"; Hâfız Post'un rehâvî makamında bestelediği, "Dile mâye-i safâdır hat-i rûy-i yâr derler" ve hüseyinî makamında, "Leb-i peymâne-i gam neş'emiz bi-şu'leden terdir."

Eserleri. 1. *Divan*. Üzerinde yapılan doktora çalışmasına göre (bk. bibl.) divanda on yedi kaside, iki tahmîs, 123'ü Türkçe, beşi Farsça olmak üzere 128 gazel, beş tarih kıtası, sekiz rubâî, bir mesnevi mevcuttur. Belli başlı yazmaları İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'yle (TY, nr. 32/2, 358, 819, 2842, 2844/1, 5540), Süleymaniye (Hamidiye, nr. 1121) ve Topkapı Sarayı Müzesi (Hazine, nr. 967/2; Revan Köşkü, nr. 782/2) kütüphanelerinde bulunmaktadır. 2. *Şerhu Medhi'n-nebî*. Millî Kütüphane'de Üsküdarlı Sırrî adına "müellif müsveddesi" olarak kayıtlı (nr. Yz. A 3446) ilk üç sayfaya yakını mensur 639 beyitlik bir eserdir. 260 beyti mesnevi nazım şekliyle, diğerleri (379 beyit) kaside ve gazel şeklinde yazılmıştır. Eserde yer alan kelimelerin bir kısmı arkaik olup çoğu ise halk arasında kullanıldığı gibi kaydedilmiştir. Sayfa kenarlarındaki "minhü" ibaresiyle yapılan açıklamalar müellifin tasavvufta yeni kapılar açan düşüncelerini ortaya koymaktadır. Eserin büyük bir kısmı nasihat ve tembihlere ayrılmıştır. 3. *Târih-i Sultân Mustafâ-yı Sâ-nî*. II. Mustafa'ya sunulan eser onun Cemâziyelâhîr 1106'daki (Şubat 1695) cülûsundan başlamakta, Rebîülevvel 1111'de (Eylül 1699) Edirne'den çıkışıyla sona ermektedir. III. Mustafa zamanında yaşayan ve mahkeme kâtipliği görevinde bulunan Tekirdağlı Sırrî'nin (ö. 1142/1729) *Târih der-Beyân-ı İcmâl-i Ahvâl-i Nâdir Şâh* adlı eseriyle Üsküdarlı Sırrî'nin bu eseri birbirine karıştırılmıştır. Franz Babinger'e göre Nâdir Şah'la yapılan savaşlara katılan Sırrî burada yaşadıklarını ve gördüklerini anlatmıştır. Aynı yerde kaydedilmiş olan İbrâhim Sırrî'nin adı geçen eseri de Tekirdağlı Sırrî'ye atfedilmiştir. Eserin şimdilik iki nüshası bilinmektedir (Millet Ktp., Reşid Efendi, nr. 992/11, 1138).

BİBLİYOGRAFYA :

Üsküdarlı Sırrî, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni (haz. Halime Özyılmaz, yüksek lisans tezi, 1995), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; *Üsküdarlı Sırrî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği, Divan'ı (Metin-Inceleme) ile Şerhü Medhi'n-Nebî* (haz. Şevkiye Kazan, doktora tezi, 2003), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Mustafa Safâî Efendi, *Tezkire* (haz. Pervin Çapan), Ankara 2005, s. 285-289; Belîğ, *Nuhbetü'l-âsâr* (haz. Abdulkarim Abdulkadiroğlu), Ankara 1999, s. 143-161; Şeyhî, *Vekâyiu'l-fuzalâ*, II, 323; Sâlim, *Tezkiretü's-Şu'arâ* (haz. Adnan Ince), Ankara 2005, s. 393-396; Müstakimzâde Süley-